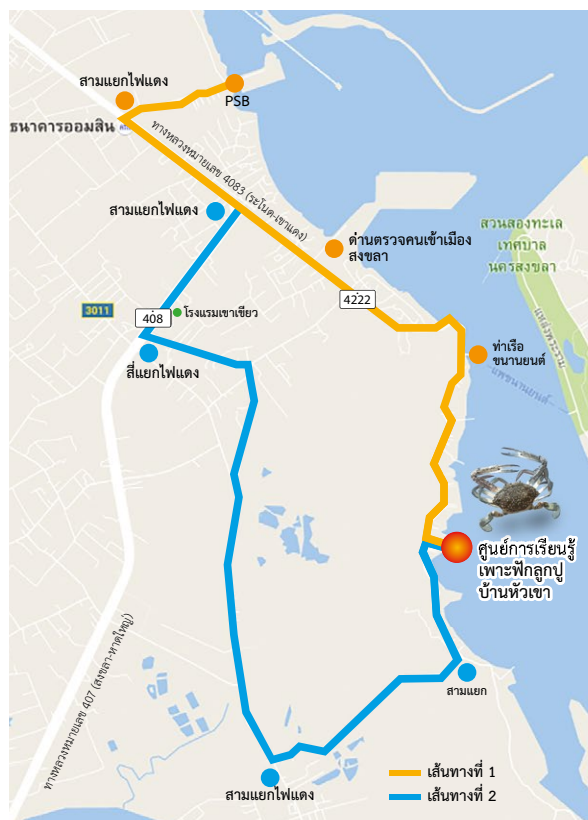

แผนที่ตั้งของศูนย์ฯ

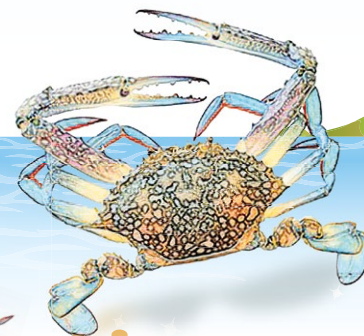
ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา

เลขที่ 70/16 หมู่ 1 ต.หัวเขา อ.สิงหนคร จ.สงขลา
 เวลาเปิดทำการ จันทร์ - ศุกร์ 8.00 น. ถึง 17.00 น.
 ติดต่อ : นายอนันต์ มานิล โทร. 081-767-6513
 นายชำนาญ มานิล โทร. 089-737-5446

ศูนย์การเรียนรู้ เพาะฟักลูกปู บ้านหัวเขา

จ.สงขลา

ต่อยอดภูมิปัญญา ก่อกำเนิดต้นแบบศูนย์การเรียนรู้

กลุ่มประมงพื้นบ้าน ป.ทรัพย์อนันต์ เป็นประมงพื้นบ้าน เครื่องมือลอบปู มีสมาชิกประมาณ 200 คน กระจายอยู่ใน ชุมชนริมชายฝั่งทะเล ตั้งแต่ อ.ระโนด ถึง อ.เทพา จ.สงขลา เดิมสมาชิกกลุ่มฯ จะหากินใกล้ชายฝั่ง แต่จากจำนวนปูที่ลดลง จึงอพยพออกไปหากินไกลฝั่งขึ้นราว 20 - 30 ไมล์ทะเล ระยะแรกแม้จะยังจับปูได้ดีแค่ 2 - 3 ปีถัดมา ปริมาณปู กลับลดลงอีก ทำให้คุณอนันต์ และคุณกระสวย มานิล ผู้นำกลุ่มฯ เริ่มตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรม ประกอบกับ อาการป่วยไขข้อแขนขาอ่อนแรงคล้ายชาปูที่หลุดร่วง หลังการต้ม โดยแพทย์ก็หาสาเหตุไม่ได้ ก่อให้เกิดจิตกุศล อยากทำบุญ จึงคิดริเริ่มที่จะเพาะฟักลูกปูคืนสู่ธรรมชาติ

ในระยะแรกขาดความรู้จึงทำได้เพียงการโยนแม่ปูไข่ดำ นอกกระดองที่จับมาได้ทั้งทะเล ต่อมาบริษัทส่งออกเนื้อปู ได้แนะนำวิธีการ “ยี” หรือเย็บไข่ปู แล้วเพาะทิ้งไว้ 1 คืน ก่อนเทคืนสู่ทะเล ซึ่งก็ได้ผลดีในระดับหนึ่งแต่ก็ยังมีจุดอ่อน ในเรื่องอัตราการรอด

ต้นปี 2556 ปตท.สผ. ได้เข้ามาร่วมผลักดันให้กลุ่มฯ ป.ทรัพย์อนันต์ เริ่มใช้ภูมิปัญญา โดยคุณชำนาญ มานิล ที่เคยทำงานในโรงเพาะฟักลูกกุ้งกุลาดำได้ทดลองนำไข่ปูที่ เย็บไว้ไปอนุบาลต่อในบ่ออึกระยะหนึ่งก่อนจะปล่อยสู่ทะเล เพื่อให้ลูกปูมีโอกาสรอดสูงขึ้น โดย ปตท.สผ. ได้สนับสนุน การสร้างบ่อเพาะฟัก บ่อเก็บน้ำเสีย (เลี้ยงแพลงก์ตอนพืช) บริจาคเครื่องเติมอากาศ (ซูเปอร์ชาร์จ) และร่วมจัดกิจกรรม ปล่อยพันธุ์ลูกปู ตลอดจนประสานงานกับสถาบันเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำชายฝั่งสงขลาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ศรีวิชัยมาเป็นพี่เลี้ยงต่อยอดองค์ความรู้

ความมุ่งมั่นของผู้นำกลุ่มประมงพื้นบ้าน ป.ทรัพย์อนันต์ ทำให้ ปตท.สผ. เล็งเห็นถึงคุณค่าประโยชน์ของกิจกรรมที่มีต่อความยั่งยืนของทรัพยากรสัตว์น้ำและชุมชนประมงชายฝั่ง ในการนำภูมิปัญญาของกลุ่มประมงพื้นบ้าน ป.ทรัพย์อนันต์ ขยายสู่วงกว้าง กลางปี 2557 ปตท.สผ. จึงได้สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาและก่อสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้และโรงเพาะฟักลูกปูมาตรฐาน โดยการออกแบบของสถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งสงขลาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย เพื่อใช้เป็นแหล่งเพาะฟักลูกปูปล่อยคืนสู่ธรรมชาติควบคู่กับการเป็นศูนย์เผยแพร่องค์ความรู้ให้แก่ชุมชนประมงพื้นบ้านอื่นๆ รวมถึงหน่วยราชการ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนผู้สนใจทั่วไป ในชื่อ “ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขา”

กระบวนการเพาะฟักลูกปู

องค์ความรู้ในการเพาะฟักลูกปูของกลุ่มฯ ป.ทรัพย์อนันต์ จะแตกต่างจาก “ธนาคารปู (ม้า)” หรือ “คอกม้า” ของชุมชนประมงชายฝั่งทั่วไป ซึ่งเป็นการนำแม่ปูมา “ฝาก” ในกระชังกลุ่ม (หรือธนาคาร) เพื่อรอให้แม่ปูเสียไข่เองโดยธรรมชาติ จากนั้นจะส่งคืนแม่ปูให้นำไปขายหรือใช้ประโยชน์ต่อไป แต่ของกลุ่มฯ ป.ทรัพย์อนันต์ จะลัดขั้นตอนนี้ด้วยการช่วยแม่ปูเสียไข่และนำไปที่ใดมาเพาะฟักอนุบาลต่อแม่ปูที่ใช้อายุละ 70 - 80 จะเป็น 3 สายพันธุ์ คือ ปูม้า ปูลายเสือ และปูดาว

ปู 3 สายพันธุ์ ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปู บ้านหัวเขา

ปูลายเสือ

ปูม้า

ปูดาว

การเตรียมน้ำและอาหาร

การเตรียมน้ำเค็ม ในทุกๆ 3 วัน เรือทัวร์ (เรือขนส่งสัตว์น้ำ) ของกลุ่มฯ ป.ทรพ्योंนัต ที่เดินทางไปเดิมเสียบึง อุปรกรณ์และขนถ่ายปูที่กั๊ลบจับขึ้นมาได้ จะมีอีกภารกิจคือการสูบน้ำทะเลจนเต็มห้องเรือ เพื่อนำกลับเข้าฝั่งมาเติมในบ่อกักเก็บ โดยความเค็มของน้ำทะเลที่เหมาะสมจะมีค่าตั้งแต่ 28 - 34 ppt (ความเค็มในส่วนต่อพัน) ก่อนจะทำการฆ่าเชื้อด้วยคลอรีนน้ำ (NaOCL) แล้วทิ้งน้ำไว้ประมาณ 3 วัน

อาหารลูกปู

อาหารลูกปูมี 3 ชนิด ตามระยะเติบโต คือ

- 1) น้ำเขียว หรือ คลอเลร่า (Chlorella sp.) หรือแพลงค์ตอนพืช
- 2) โรติเฟอร์ (Brachionus calyciflorus pallas) หรือแพลงค์ตอนสัตว์
- 3) อาร์ทีเมีย (Artemia) หรือไรน้ำเค็มสีน้ำตาล

ขั้นตอนการเพาะฟัก

- นำแม่ปูไข่นอกกระดองที่มีสีดำหรือเทา (ไม่ใช่ไข่สีเหลือง เพราะไข่ยังไม่สุก) มาทำการ “เขี่ย” หรือ “ยี” ไข่ปูที่หลุดออก จะคล้ายเม็ดทรายขนาดเล็ก ส่วนแม่ปูก็จะนำไปขายต่อ
- นำไข่ที่เขี่ยใส่ถังน้ำ 15 ลิตร กรณีไข่สีดำจะทิ้งไว้ 1 คืน หากเป็นไข่สีเทาทิ้งไว้ 2 - 3 วัน เพื่อให้ไข่ฟัก (แตก)
- หลังทิ้งไว้ 1 คืน ส่วนที่เป็นลูกปูจะลอยขึ้น นำมากรองแยกลูกปูด้วยสวิง
- นำลูกปูที่กรองด้วยสวิงปล่อยลงในน้ำทะเลที่เตรียมไว้ (ฆ่าเชื้อด้วยคลอรีน)
- เลี้ยงลูกปูด้วยอาหารคลอเลร่าและโรติเฟอร์ โดยจะประมาณตามปริมาณลูกปูที่ใส่แต่ละบ่อ เช่น ลูกปู 1 แสนตัว จะใช้คลอเลร่าประมาณ 1/2 ช้อนชา และใช้โรติเฟอร์สีเขียวย่อมประมาณ 3 แสนตัว
- เปลี่ยนน้ำทุก 2 วัน โดยถ่ายน้ำเค็มใหม่ลงบ่อ และควบคุมอุณหภูมิน้ำให้อยู่ในระดับ 28 - 30 องศาเซลเซียส หากอุณหภูมิลดต่ำลงให้ใช้อีเทอร์เทอร์แท่งเป็นตัวเพิ่มและรักษาอุณหภูมิ
- ลูกปูที่เหมาะสมในการปล่อยคือ ระยะซุ 1 - 3 อายุตั้งแต่ 1 - 6 วัน เพราะอาหารของลูกปูระยะนี้มีราคาไม่แพง และลูกปูเริ่มเติบโตมีรยางค์ว่ายน้ำหนีหรือฝังตัวในทรายได้ ซึ่งจะทำให้อัตราการรอดสูงถึงร้อยละ 50

ปูเป็กลูกปู... คีนสู่อรรถรมชาติ ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ความเสี่ยสละของผู้นนำและสมาชิกกลุ่มประมงพื้นบ้าน ป.ทรัพย์อนันต์ ตลอดจนความมุ่งมั่นและตั้งใจจริงในการแสวงหาองค์ความรู้ พัฒนาเทคนิคการเพาะฟักของ คุณชำนาญ มานิล ในการเพาะฟักลูกปู ทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จปล่อยคีนลูกปูสู่อรรถรมชาติได้มากกว่าปีละ 150 ล้านตัว ลูกปูที่เพาะได้จะปล่อยคีนสู่อรรถรมชาติเท่านั้น ไม่ขายให้ไปเพาะเลี้ยงต่อ และผลลัพท์ที่เห็นได้ชัดเจนอีกประการคือ ปริมาณปูที่ชาวบ้านจับได้เพิ่มขึ้นหลังการปล่อยนั้นส่งผลโดยตรงต่อรายได้ที่เพิ่มขึ้นของคนในชุมชน

นอกจากนี้ ศูนย์การเรียนรู้ฯ ยังมีนโยบายมุ่งปลูกจิตสำนึกด้านอนุรักษ์ ในแต่ละเดือนจะมีหน่วยงานต่างๆ มาขอรับลูกปูไปปล่อย ซึ่งทางศูนย์ฯ จะให้ลูกปูครั้งละไม่ต่ำกว่า 5 แสนตัว โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย และจะทำความเข้าใจกับผูู้เข้าร่วมกิจกรรมปล่อยปูก่อน โดยให้เยี่ยมชมนิทรรศการมีชีวิตที่โรงเพาะฟัก และเรียนรู้การอนุบาลลูกปู เพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงวงจรชีวิตและประโยชน์ของการปล่อยลูกปูคีนสู่อรรถรมชาติ

ศูนย์การเรียนรู้เพาะฟักลูกปูบ้านหัวเขานับเป็นอีกตัวอย่างที่น่าชื่นชมของโครงการแบบประชารัฐซึ่งเกิดขึ้นจากการบูรณาการร่วมคิดร่วมทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน ภาครัฐ สถาบันการศึกษาและภาคเอกชน อันได้แก่กลุ่มประมงพื้นบ้าน ป.ทรัพย์อนันต์ สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งสงขลา (NICA) หรือ นิگا มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย หรือ มทร. ศรีวิชัย และบริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) หรือ ปตท.สผ. เพื่อการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและคืนกลับให้ธรรมชาติอย่างสมดุล ตลอดจนพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้ไปสู่ชุมชนอื่นๆ ให้วิถีชีวิตประมงพื้นบ้านคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

วงจรชีวิตลูกปู

ในธรรมชาติฝั่งอ่าวไทย ปูทะเลจะใช้ชีวิตวัยอ่อนอยู่ในป่าชายเลนหรือแนวชายฝั่ง เมื่อโตขึ้นจะอพยพตามกระแสน้ำไปหากินนอกฝั่ง ส่วนใหญ่ไปอาศัยอยู่ในสันดอนทรายใต้ทะเลเมื่อถึงวัยเจริญพันธุ์ปูจะจับคู่ผสมพันธุ์ ก่อนที่เพศเมียจะไข่ครั้งที่ 1 นอกชายฝั่ง (น้ำลึก 20 - 30 ม.) ซึ่งไข่ปูก็จะลอยตามกระแสน้ำกลับเข้าสู่ฝั่ง เช่นเดียวกับแม่ปูที่จะกลับสู่ชายทะเลหรือป่าชายเลนเพื่อวางไข่ครั้งที่ 2 (ห่างกัน 30 วัน แต่จำนวนไข่จะน้อยกว่า) เมื่อลูกปูฟักออกจากไข่ (ใช้เวลา 1 - 2 วัน) แล้วจะเติบโตเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ปูวัยอ่อนระยะที่ 1 (Zoea) หรือ ซูเอีย มีลักษณะไม่เหมือนพ่อแม่ ขนาดลำตัวยาว 1.2 - 3.5 มม. เป็นระยะที่รยางค์ว่ายน้ำยังไม่เจริญ ระยะนี้ปูจะพัฒนา 5 ชั้น (ซู 1 ถึง ซู 5) หรือลอกคราบ 5 ครั้ง แต่แต่ละชั้นจะใช้เวลา 3 - 6 วัน รวมเวลาระยะนี้ 15 - 20 วัน

ปูวัยอ่อนระยะที่ 2 (Megalopa) หรือ เมกาโลปา ระยะนี้ใช้เวลา 7 - 11 วัน ลูกปูจะเปลี่ยนนิสัยจากสัตว์ผิวน้ำเป็นสัตว์ที่หากินหน้าดิน มีขนาด 4 - 5 มม. รยางค์ว่ายน้ำทั้ง 5 คู่เริ่มทำงาน ก้ามพัฒนาเด่นชัด มีเปลือกที่คลุมส่วนหัวและกริยาว 2.3 มม. กว้าง 1.6 มม. หลังระยะนี้ 5 - 7 วันก็จะลอกคราบเป็นลูกปูที่เหมือนพ่อแม่

ระยะเหมือนปูเต็มวัย (Young Crab) ระยะนี้ลูกปูจะเหมือนปูตัวเต็มวัยโดยจะลอกคราบในระยะ 5 - 6 วัน อีก 3 ครั้งลูกปูจะอาศัยอยู่บริเวณป่าชายเลนหรือชายฝั่งระยะหนึ่งเมื่อโตขึ้นบางส่วนก็จะเดินทางออกไปหากินในทะเลต่อไป

การพัฒนาของไข่และตัวอ่อนของปูม้า

ปูม้าระยะตั้งแต่ 4 เดือน
สามารถสืบพันธุ์ได้

